

Spis treści

Wstęp	9
-----------------	---

Rozdział I

Procesy narodotwórcze na Wileńszczyźnie jako źródło konfliktu

Wileńszczyzna w strukturach administracyjnych Rzeczypospolitej i Cesarstwa Rosyjskiego	23
Dwuszczeblowa świadomość	26
Wileńszczyzna: dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego czy „Kresy”?	29
Litewskie odrodzenie narodowe. Od „Miłośników Litwy” do postulatu autonomii obszaru narodowego	35
Kształtowanie się polskiego ośrodka narodowego. Od dwuszczeblowej świadomości <i>gente Lithuani natione Poloni</i> do nowoczesnego narodu polskiego	41
Początki ruchu białoruskiego	59
Żydzi. Między grupą wyznaniową a narodem	64
Ponad podziałami narodowymi — koncepcja krajowa	69
Dyskusja w sprawie stosunków narodowościowych u progu XX wieku	74
Struktura narodowa Wileńszczyzny na początku XX wieku (do końca I wojny światowej)	90
I wojna światowa a ruchy narodowe na ziemiach byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego	93

Rozdział II

Spór o Wilno po zakończeniu I wojny światowej

Między republiką sowiecką, państwem narodowym, a federacją

Wpływ wojny na warunki bytowe i radykalizację nastrojów ludności	107
Wileńszczyzna w obliczu ofensywy bolszewików	110
Wyprawa wileńska 1919 roku a próba realizacji koncepcji federacyjnej.	113
Litwini wobec polskich rządów w Wilnie	118
Życie codzienne w okresie konfliktu o przynależność ziemi wileńskiej	128
Białorusini i Żydzi na Wileńszczyźnie wobec polsko-litewskiego sporu o Wilno	132
Idea odbudowy Litwy historycznej jako państwa trzech narodów.	146
Spis ludności na terenie administrowanym przez ZCZW	149
Układ litewsko-sowiecki z lipca 1920 roku i jego konsekwencje	151

Rozdział III

Główne grupy narodowe Wileńszczyzny wobec idei Litwy Środkowej

Litwa Środkowa — koncepcje w obozie polskim	163
Idea trójkantonalnej „Wielkiej Litwy”	163
Kontrowersje wobec atrybutów państwowości Litwy Środkowej: terytorium i konstytuanta	166
Krajowcy czy federaliści?	170
Federacja czy inkorporacja?	176
Wybory do Sejmu Wileńskiego	184
Dyskusja o autonomii w Sejmie Wileńskim	186
Litwini Wileńszczyzny wobec Litwy Środkowej	191
Stanowisko elit litewskich wobec władz Litwy Środkowej	191
Szkolnictwo litewskie	193
Prasa litewska jako środek kształtowania opinii o stosunkach polsko-litewskich	197
Narodowa rola litewskiego duchowieństwa	203
Stosunki polsko-litewskie na prowincji i w Wilnie	205
Wobec wyborów do Sejmu Wileńskiego	209
Społeczność żydowska na Litwie Środkowej	214
Źródła antagonizmu polsko-żydowskiego na Litwie Środkowej	214
Próby porozumienia polsko-żydowskiego w Wilnie	221
Szkolnictwo żydowskie na Litwie Środkowej	227
Rola prasy żydowskiej jako czynnika opiniotwórczego	232
Program budowy autonomii narodowej	241
Żydzi Wileńszczyzny wobec wyborów do Sejmu Wileńskiego	242
Trudna droga do normalizacji	248
Białorusini na Litwie Środkowej	252
Litwa Środkowa czy Zachodnia Białoruś?	252
Białoruski Komitet Narodowy w Wilnie	256
Działacze Rady Najwyższej i ich udział w Tymczasowej Komisji Rządzącej Litwy Środkowej	263
Litwa Środkowa jako baza antysowieckiej partyzantki białoruskiej	271
Zmiana rządu Litwy Środkowej a sprawy białoruskie. W kręgu „polityki wojskowej”	277
Związek Krajowy	280
Polski obóz narodowy w Wilnie wobec ruchu białoruskiego	287
W poszukiwaniu perspektyw ruchu białoruskiego na Litwie Środkowej. Między pracą organiczną a polityką	292
Przygotowania powstańcze	300
Organizacje białoruskie wobec wyborów do Sejmu Wileńskiego	304
Próba bilansu	314

Rozdział IV

Wielonarodowa społeczność Wileńszczyzny w granicach Rzeczypospolitej (1922–1925)

Utworzenie Okręgu Administracyjnego Wileńskiego	323
Przesłanki kształtowania się stosunków między narodowościami Wileńszczyzny po wcieleniu do Rzeczypospolitej	325

Żydzi w Okręgu Administracyjnym Wileńskim	327
Białorusini w Okręgu Administracyjnym Wileńskim	329
Litwini	333
Opinie i koncepcje w obozie polskim	324
Wobec narodowego ruchu białoruskiego i ludności białoruskiej	324
Wobec Litwinów i dziedzictwa Wielkiego Księstwa Litewskiego	341
Poglądy Mariana Zdziechowskiego	343
W obliczu akcji dywersyjnej na Kresach	345
Opinie o ustawach językowych i szkolnej z 1924 roku	350
Problem reformy rolnej i osadnictwa	353
Stosunki polsko-litewskie	357
Opinie, stereotypy, publicystyka	357
„Wojna” partyzancka	361
Litewska działalność kulturalno-oświatowa	366
Władze administracyjne a ludność litewska na Wileńszczyźnie	372
Szkolnictwo litewskie po uchwaleniu ustawy szkolnej Stanisława Grab- skiego	381
Na rozdrożu	388
Stosunki polsko-białoruskie	391
Między aktywizmem a powstaniem	391
Reprezentacja parlamentarna społeczeństwa białoruskiego i jej platforma polityczna	398
Akcja dywersyjna na Kresach	405
Walka o szkołę białoruską	412
Sprawa języka białoruskiego w Kościele. Postawy księży Białorusinów	419
Radycalizacja narodowego ruchu białoruskiego i akcja likwidacyjna	429
Ludność żydowska w Okręgu Administracyjnym Wileńskim	432
Organizacja gmin żydowskich	432
Gmina Wileńska i jej dążenia	440
Spór o szkolnictwo żydowskie w Wilnie	445
W drodze do kompromisu	450
Inne grupy narodowo-wyznaniowe	455
Rosjanie-starowierzy	455
Rosjanie prawosławni	459
Tatarzy mahometanie	460
Akcja sumarycznego stwierdzenia obywatelstwa	475

Rozdział V

Polacy i mniejszości narodowe w województwie wileńskim 1926–1939

Województwo wileńskie	487
Ludność województwa wileńskiego w świetle materiałów dla Komisji ds. Re- formy Administracji Państwa	492
Stosunki językowe w województwie wileńskim	496
Spis ludności z 1931 roku jako odzwierciedlenie stosunków językowych w wo- jewództwie wileńskim	503
Przygotowania do spisu	503
Wyniki spisu	505
Interpelacja Fabiana Jaremicza	511

Spory i polemiki wokół interpretacji wyników spisu	513
Spoleczność żydowska w województwie wileńskim	525
Organizacja gmin — stosunki z administracją	525
Stosunki gospodarcze	534
Współobecność kultury polskiej i żydowskiej na Wileńszczyźnie	536
Żydzi i Polacy: obcy czy swoi?	544
Antysemityzm	553
Mniejszość litewska w województwie wileńskim	560
Obóz „pomajowy” wobec ludności litewskiej	560
Udział duchowieństwa w ruchu narodowym litewskim a skutki zawarcia konkordatu	564
Próby normalizacji stosunków polsko-litewskich na Wileńszczyźnie	568
Retorsje wobec ruchu litewskiego	571
Wybory parlamentarne w 1928 roku	576
Instytucje litewskie na Wileńszczyźnie i ich wpływ na stosunki polsko-litewskie	579
Państwowe i prywatne szkolnictwo litewskie w latach trzydziestych	583
Represje wobec ruchu litewskiego. Polityka wojewody Ludwika Bociańskiego	590
Białorusini w województwie wileńskim	598
Białoruska ludność Wileńszczyzny wobec państwa polskiego w 1926 roku	598
Kwestia białoruska w polityce polskiej po przewrocie majowym	605
Hromada i jej wpływ na stosunki polsko-białoruskie	610
Niekomunistyczny nurt w ruchu białoruskim	619
Białoruskie organizacje prorządowe	630
Wybory 1928 i 1930 roku	632
Administracja województwa wileńskiego wobec ludności białoruskiej po śmierci Józefa Piłsudskiego	636
Projekt programu Biura Studiów Obozu Zjednoczenia Narodowego w kwestii białoruskiej	641
Inne grupy narodowo-wyznaniowe	646
Rosjanie	646
Tatarzy	650
Karaimi	654
Zakończenie	659
Bibliografia	669
Wykaz skrótów używanych w pracy	691
Indeks osobowy	693
Резюме	707
Summary	709